

TRIỂN KHAI HỆ THỐNG BẢO HIỂM ĐA TẦNG NHẪM ĐẢM BẢO AN SINH BỀN VỮNG TẠI VIỆT NAM

● VŨ THÀNH LONG

Khoa Tài chính Ngân hàng và Bảo hiểm, Trường Đại học Kinh tế - Kỹ thuật công nghiệp

TÓM TẮT:

Bài viết phân tích về việc triển khai hệ thống bảo hiểm xã hội đa tầng tại Việt Nam, nhằm mục tiêu đạt được an sinh xã hội bền vững cho người lao động và các nhóm yếu thế trong xã hội. Hệ thống bảo hiểm xã hội đa tầng được xây dựng với các mức bảo hiểm khác nhau, từ bảo hiểm bắt buộc, bảo hiểm tự nguyện, đến các hình thức bảo hiểm bổ sung, giúp người dân có nhiều sự lựa chọn và đảm bảo quyền lợi cho mọi tầng lớp trong xã hội. Bài viết cũng đưa ra các thách thức và giải pháp cần thiết để triển khai hệ thống này một cách hiệu quả.

Từ khóa: bảo hiểm xã hội đa tầng, an sinh xã hội, bảo hiểm bắt buộc, bảo hiểm tự nguyện, bảo hiểm bổ sung, Việt Nam.

1. Đặt vấn đề

An sinh xã hội là một trong những vấn đề quan trọng trong chính sách phát triển bền vững của bất kỳ quốc gia nào, đặc biệt là Việt Nam - một quốc gia đang trong quá trình phát triển mạnh mẽ. Trong bối cảnh dân số đang già hóa và sự biến động không ngừng của nền kinh tế, việc xây dựng một hệ thống bảo hiểm xã hội hiệu quả để đảm bảo an sinh cho người lao động và các nhóm dễ bị tổn thương trở thành một yêu cầu cấp thiết.

Hệ thống bảo hiểm xã hội hiện tại của Việt Nam chủ yếu dựa vào bảo hiểm bắt buộc cho công nhân viên chức và những người lao động có hợp đồng lao động dài hạn. Tuy nhiên, số lượng người tham gia bảo hiểm xã hội vẫn còn hạn chế, đặc biệt ở các nhóm

lao động tự do và người lao động khu vực nông thôn. Để giải quyết vấn đề này, việc triển khai hệ thống bảo hiểm xã hội đa tầng là cần thiết. Hệ thống này sẽ không chỉ cung cấp bảo vệ cơ bản mà còn cho phép người dân có thêm sự lựa chọn bảo vệ tài chính trong các tình huống khẩn cấp hoặc khi về hưu. Mục tiêu của hệ thống bảo hiểm xã hội đa tầng là bảo vệ sức khỏe, thu nhập và đảm bảo an sinh cho toàn thể xã hội, đặc biệt là những nhóm yếu thế.

2. Thực trạng và thách thức trong triển khai hệ thống bảo hiểm xã hội đa tầng tại Việt Nam

Hệ thống bảo hiểm xã hội đa tầng được xây dựng trên nguyên tắc bảo vệ an sinh xã hội của mọi tầng lớp trong xã hội thông qua 3 tầng bảo hiểm: bảo hiểm bắt buộc, bảo hiểm tự nguyện và bảo hiểm bổ sung.

Tầng bảo hiểm bắt buộc dành cho những người lao động trong khu vực chính thức, đảm bảo quyền lợi cơ bản khi gặp rủi ro về sức khỏe, tai nạn lao động, thai sản, hưu trí, và tử tuất. Tầng bảo hiểm tự nguyện dành cho những người lao động ngoài khu vực chính thức, đặc biệt là các đối tượng lao động tự do, nông dân, và các nhóm yếu thế khác. Cuối cùng, tầng bảo hiểm bổ sung là các sản phẩm bảo hiểm tư nhân giúp gia tăng quyền lợi và bảo vệ tài chính khi gặp các rủi ro không nằm trong phạm vi bảo hiểm cơ bản.

2.1. Thực trạng triển khai bảo hiểm xã hội tại Việt Nam

Bảo hiểm xã hội (BHXH) tại Việt Nam đã được xây dựng và phát triển qua nhiều giai đoạn, nhưng hệ thống này hiện đang đối mặt với nhiều vấn đề cần được khắc phục để phát triển bền vững. Đến ngày 31/12/2024, số người tham gia BHXH đạt khoảng 20,11 triệu người, tăng 9,2% so với năm 2023, đạt tỷ lệ 42,71% so với lực lượng lao động (LLLĐ) trong độ tuổi. Trong đó, số người tham gia BHXH tự nguyện do ngành BHXH Việt Nam tập trung kiên trì, liên tục tuyên truyền, vận động khoảng 2,292 triệu người, đạt khoảng 4,8% LLLĐ trong độ tuổi (tăng gấp 10,2 lần so với năm 2017, trước khi Ban Chấp hành TW ban hành Nghị quyết số 28-NQ/TW). Số người tham gia BHYT là 95,523 triệu người, tăng 2% so với năm 2023, đạt tỷ lệ 94,2% dân số tham gia BHYT. Số người tham gia BHTN khoảng 16,093 triệu người, tăng 8,8% so với năm 2023, đạt khoảng 34,18% LLLĐ trong độ tuổi. Với những kết quả trên, ngành BHXH Việt Nam đã hoàn thành vượt các chỉ tiêu phát triển về BHXH, BHYT, BHTN được giao tại Nghị quyết 01/NQ-CP của Chính phủ, tạo nền tảng vững chắc để hoàn thành thắng lợi các mục tiêu tại các Nghị quyết của Đảng, Quốc hội, Chính phủ.

Thực hiện Nghị định số 75/2024/NĐ-CP ngày 01/7/2024 của Chính phủ, với tinh thần khẩn trương, toàn ngành BHXH Việt Nam đã ưu tiên tập trung nguồn lực, chi trả đầy đủ, kịp thời lương hưu, trợ cấp BHXH và trợ cấp hằng tháng theo mức hưởng mới tới người hưởng ngay từ ngày đầu Nghị định 75 có hiệu lực. Đặc biệt, trong bối cảnh thiên tai, mưa lũ do cơn bão số 3 (Yagi) gây ra ở nhiều địa phương, toàn Ngành luôn bám sát tình hình thực tế để triển khai từ sớm, từ xa các giải pháp ứng phó linh hoạt,

tuyệt đối không để gián đoạn việc thụ hưởng quyền lợi BHXH, BHYT, BHTN của người tham gia.

Ước trong năm 2024, tổng số chi các chế độ BHXH, BHTN khoảng 350.155 tỷ đồng. Toàn Ngành quản lý và chi trả ước: hơn 3,3 triệu người hưởng lương hưu và trợ cấp BHXH hằng tháng; 8,54 triệu lượt người hưởng các chế độ ốm đau, thai sản, dưỡng sức phục hồi sức khỏe; phối hợp với ngành Lao động - Thương binh và Xã hội giải quyết hơn 923 nghìn người hưởng trợ cấp thất nghiệp (TCTN)... đảm bảo chi trả chính xác và nhanh chóng, đáp ứng tốt nhất nhu cầu chính đáng của người hưởng. Theo số liệu từ Bảo hiểm Xã hội Việt Nam, tỷ lệ tham gia bảo hiểm xã hội tự nguyện vẫn còn thấp, chiếm khoảng 4,8% lực lượng lao động. Điều này cho thấy một thực tế đáng lo ngại, khi các nhóm lao động ngoài khu vực chính thức, đặc biệt là lao động tự do, vẫn chưa được bảo vệ đầy đủ về mặt an sinh.

Hệ thống bảo hiểm xã hội hiện tại chủ yếu tập trung vào bảo hiểm bắt buộc, dành cho những người làm việc trong khu vực nhà nước và khu vực doanh nghiệp có hợp đồng lao động. Tuy nhiên, sự phát triển không đồng đều giữa các khu vực và các nhóm lao động đã tạo ra khoảng cách lớn trong việc tiếp cận bảo hiểm xã hội. Người lao động tự do, nông dân và những người làm việc trong khu vực phi chính thức vẫn gặp khó khăn trong việc tham gia bảo hiểm xã hội, do thu nhập không ổn định và nhận thức về lợi ích của bảo hiểm còn hạn chế.

2.2. Những thách thức trong việc triển khai hệ thống bảo hiểm xã hội đa tầng

Một là, nhận thức của người dân về bảo hiểm xã hội còn hạn chế. Một trong những thách thức lớn nhất trong việc triển khai hệ thống bảo hiểm xã hội đa tầng tại Việt Nam là nhận thức của người dân về lợi ích và tầm quan trọng của bảo hiểm xã hội. Theo khảo sát của Tổng cục Thống kê (2022), có đến 30% người lao động chưa hiểu rõ về các quyền lợi của bảo hiểm xã hội, đặc biệt là bảo hiểm xã hội tự nguyện. Đây là một yếu tố cản trở quá trình tham gia bảo hiểm xã hội của người lao động, đặc biệt là trong các nhóm lao động tự do và khu vực nông thôn.

Thực tế cho thấy, nhiều người lao động tự do không thấy được lợi ích rõ ràng của bảo hiểm xã hội tự nguyện vì họ cho rằng họ không đủ khả năng chi

trả phí bảo hiểm hoặc không tin vào khả năng nhận lại quyền lợi khi về hưu. Điều này đã khiến cho tỷ lệ tham gia bảo hiểm xã hội tự nguyện và bổ sung vẫn còn rất thấp.

Hai là, chất lượng dịch vụ của hệ thống bảo hiểm xã hội tại Việt Nam còn nhiều bất cập, dẫn đến sự thiếu hài lòng và tin tưởng từ người dân. Theo báo cáo của Bảo hiểm Xã hội Việt Nam (2023), mặc dù hệ thống bảo hiểm đã có sự cải thiện đáng kể, nhưng thủ tục yêu cầu bồi thường bảo hiểm xã hội vẫn còn phức tạp, đặc biệt đối với người lao động tự nguyện. Việc xử lý hồ sơ bảo hiểm kéo dài và thiếu minh bạch trong các quy trình cũng khiến người dân không tin tưởng vào hệ thống bảo hiểm.

Bên cạnh đó, các cơ sở y tế và bệnh viện tham gia bảo hiểm xã hội còn thiếu đồng bộ, tạo ra sự chênh lệch trong chất lượng dịch vụ giữa các khu vực. Điều này đặc biệt ảnh hưởng đến những người tham gia bảo hiểm xã hội tại các vùng sâu, vùng xa, nơi cơ sở y tế còn thiếu thốn và điều kiện khám chữa bệnh không đạt tiêu chuẩn.

Ba là, tính bao phủ của bảo hiểm xã hội tự nguyện chưa cao. Bảo hiểm xã hội tự nguyện có vai trò quan trọng trong hệ thống bảo hiểm xã hội đa tầng, giúp bảo vệ người lao động khu vực phi chính thức, tuy nhiên, việc triển khai bảo hiểm xã hội tự nguyện gặp phải nhiều khó khăn. Một trong những lý do chính là mức đóng bảo hiểm tự nguyện còn cao so với thu nhập của nhiều người lao động tự do. Theo khảo sát của Tổ chức Lao động Quốc tế (ILO, 2022), nhiều lao động tự do như nông dân, tiểu thương và người lao động không có hợp đồng lao động chính thức cảm thấy khó khăn trong việc đóng bảo hiểm vì thu nhập của họ không ổn định và thường xuyên biến động. Ngoài ra, việc thiếu thông tin và kênh tuyên truyền hiệu quả khiến người lao động không nhận thức rõ về lợi ích lâu dài của bảo hiểm xã hội tự nguyện. Đặc biệt, khi nhiều lao động tự do không nhìn thấy lợi ích tức thì từ việc tham gia bảo hiểm, họ có xu hướng trì hoãn hoặc từ chối tham gia.

Bốn là, còn có sự chênh lệch giữa các khu vực và các nhóm dân cư.

Tỷ lệ tham gia bảo hiểm xã hội ở các khu vực nông thôn và các nhóm dân cư nghèo vẫn rất thấp. Theo báo cáo của Ngân hàng Thế giới (2021), tỷ lệ

tham gia bảo hiểm xã hội tại các khu vực thành thị cao hơn nhiều so với khu vực nông thôn, nơi tỷ lệ tham gia bảo hiểm xã hội tự nguyện chỉ khoảng 8%. Điều này cho thấy sự bất bình đẳng trong việc tiếp cận bảo hiểm xã hội giữa các khu vực và tầng lớp dân cư, tạo ra một khoảng trống trong việc bảo vệ an sinh cho người dân.

3. Giải pháp phát triển hệ thống bảo hiểm xã hội đa tầng tại Việt Nam

Để triển khai hệ thống bảo hiểm xã hội đa tầng hiệu quả, các giải pháp cần được thực hiện đồng bộ và có sự phối hợp chặt chẽ giữa các cơ quan chức năng, doanh nghiệp bảo hiểm và người dân. Dưới đây là một số giải pháp quan trọng nhằm phát triển hệ thống bảo hiểm xã hội đa tầng tại Việt Nam:

Một là, nâng cao nhận thức và tuyên truyền về bảo hiểm xã hội.

Nhận thức của người dân về bảo hiểm xã hội cần được nâng cao thông qua các chiến dịch tuyên truyền rộng rãi. Chính phủ, các cơ quan bảo hiểm và các tổ chức xã hội cần phối hợp tổ chức các buổi hội thảo, tọa đàm, chương trình truyền hình để giải thích rõ ràng lợi ích của bảo hiểm xã hội đa tầng, đặc biệt là bảo hiểm xã hội tự nguyện. Đặc biệt, cần tập trung vào nhóm lao động tự do, lao động nông thôn, người lao động khu vực phi chính thức, giúp họ nhận thức được lợi ích của việc tham gia bảo hiểm xã hội, không chỉ cho bản thân mà còn cho gia đình và cộng đồng.

Các chương trình tuyên truyền cần được xây dựng một cách dễ hiểu, gần gũi với nhu cầu và tình hình thực tế của từng nhóm đối tượng. Đồng thời, việc sử dụng các kênh truyền thông hiện đại như mạng xã hội, ứng dụng di động cũng sẽ giúp tiếp cận đối tượng lao động trẻ, người lao động ở thành thị, nơi họ ít quan tâm đến bảo hiểm xã hội.

Hai là, cải thiện chính sách và cơ chế hỗ trợ tham gia bảo hiểm xã hội tự nguyện.

Chính phủ cần có các chính sách hỗ trợ, khuyến khích người lao động tự do tham gia bảo hiểm xã hội tự nguyện, như giảm mức đóng bảo hiểm ban đầu hoặc cung cấp các gói bảo hiểm phù hợp với thu nhập của người lao động. Các biện pháp như giảm thuế hoặc cung cấp các khoản trợ cấp cho người lao

động nghèo khi tham gia bảo hiểm sẽ giúp tăng tỷ lệ tham gia bảo hiểm xã hội tự nguyện, đặc biệt ở các khu vực nông thôn, vùng sâu, vùng xa.

Ngoài ra, cần có các gói bảo hiểm linh hoạt với mức đóng phù hợp với khả năng chi trả của người lao động, giúp họ dễ dàng tiếp cận bảo hiểm xã hội mà không gặp phải khó khăn về tài chính.

Ba là, đơn giản hóa thủ tục hành chính và quy trình giải quyết quyền lợi bảo hiểm.

Để tạo sự thuận tiện cho người dân, các thủ tục đăng ký tham gia và giải quyết quyền lợi bảo hiểm

cần được đơn giản hóa. Hiện tại, thủ tục đăng ký và yêu cầu bồi thường bảo hiểm xã hội còn khá phức tạp, gây khó khăn cho người tham gia. Do đó, các cơ quan bảo hiểm cần cải cách hành chính, giảm bớt các bước thủ tục không cần thiết và tạo ra các kênh tiếp nhận yêu cầu bồi thường trực tuyến, giúp người dân dễ dàng tiếp cận và thực hiện quyền lợi của mình.

Bên cạnh đó, việc áp dụng công nghệ thông tin trong quản lý và cung cấp dịch vụ bảo hiểm cũng sẽ giúp giảm thiểu thủ tục giấy tờ, rút ngắn thời gian xử lý hồ sơ và tạo ra một môi trường minh bạch, dễ kiểm tra ●

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

Bảo hiểm Xã hội Việt Nam, (2025). Báo cáo tổng kết công tác bảo hiểm xã hội năm 2024.

Tổng cục Thống kê, (2022). Khảo sát về nhận thức và tham gia bảo hiểm xã hội tại Việt Nam.

Ngân hàng Thế giới, (2021). Báo cáo về phát triển bảo hiểm xã hội tại Việt Nam.

Tổ chức Lao động Quốc tế (ILO), (2022). Báo cáo về lao động tự do và bảo hiểm xã hội tại các quốc gia Đông Nam Á.

Ngày nhận bài: 26/2/2025

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 12/3/2025

Ngày chấp nhận đăng bài: 28/3/2025

DEPLOYING A MULTI-LEVEL INSURANCE SYSTEM TO ENSURE SUSTAINABLE SOCIAL SECURITY IN VIETNAM

● VU THANH LONG

Faculty of Finance, Banking and Insurance,
University of Economics - Technology for Industries

ABSTRACT:

This study examines the implementation of a multi-layered social insurance system in Vietnam as a strategic approach to achieving sustainable social security for workers and vulnerable groups. The system is structured across multiple tiers, including compulsory, voluntary, and supplementary insurance, designed to offer greater flexibility and ensure inclusive coverage across different social strata. By analyzing the current framework, the study highlights key challenges in policy design, coverage expansion, and operational efficiency. It also proposes practical solutions to enhance the effectiveness and sustainability of the multi-layered social insurance system in the context of Vietnam's socio-economic development.

Keywords: multi-layered social insurance, social security, compulsory insurance, voluntary insurance, supplementary insurance, Vietnam.